

Till vänster i raden av krigsveteranernas hederstecken hovrättsrådet Harald Bouchts och som följande i övre raden advokat, krigsinvaliden, Christer Bouchts hederstecken. Sotaveteraanien kunniamerkkirivistössä vasemmalla hoviouikeudenneuvos Harald Bouchtin ja seuraavaksi yläreunassa asianajaja, sotainvalidi Christer Bouchtin kunniamerkit. Foton: Ilkka Virtanen

Vasa krigsveteranmuseum vill visa krigets rätta ansikte

Vasa krigsveteranmuseum invigdes januari söndagen den 28.1.1999 med en basutställning. Ett omfattande arbete låg bakom museets tillkomst. Redan år 1981 då Österbottens Försvarsgille bildades beslöt man att tillvarata krigsveteranernas arv genom att grunda ett museum. Initiativtagare var Holger Strandberg, Fjalar Rosenlöf, Helmer Wikström och Nils-Erik Nykvist. Man annonserade i tidningarna och samlade så småningom in en hel del föremål och litteratur som hänför sig till Finlands krigshistoria och som sedan förvarades i två lagerrum på Kasernområdet. Först i slutet av 90-talet fick krigsveteranerna efter underhandlingar med Harry Schaumans stiftelse tillgång till rätt stora utrymmen i bottenvåningen i f.d. Finlands banks hus. Veteraner och soldatgossar skred till verket. De målade och snickrade, de skötte till och med elinstallationerna själva.

I dag har museet över 5000 registrerade föremål. Materialet har ordnats så att besökaren har möjlighet att gå igenom museet i kronologisk ordning, ända från 1808-09 års krig

via ofärdsår, frihetskrig och det självständiga Finlands krigshistoria.

På 1800-talet var Vasa garnisonsstad. Tredje finska skarpskyttebataljonen var då inhyst i byggnaderna runt Kaserntorget. På museet finns bilder av skarpskyttarna, deras första kommandör överste Alexander Rydzewski och den sista, Ralf Furuhjelm.

Ofärdsåren med Bobrikov och förryskningen belyses både i text och bild: 500-mannadelegationen, offer för ryska våldsdåd, en karta över telefon- och telegrafnät i Finland. Rysarna hade effektiva kommunikationer, som finländarna inte fick använda.

Också jägarna har fått ett eget avsnitt. En karta utvisar de blivande jägarnas etappvägar 1915-1917. Det finns bilder både från Lockstedter Lager och från paraden på Vasa torg. Flere båtar kom vid den här tiden att spela en central roll. Den tyska s/s Equity anlände i månadsskiftet oktober-november 1917 med en vapenlast. Vapnen, som var ryska, hade tyskarna tagit som krigsbyte. Lasten lossades dels vid Vesterö dels vid Tolv-

Muséet Guidning under muséets öppenhållningstider. Kyrkoespianaden 22 A. Opastus museoon aukioloaikoina, Kirkkopuistikko 22 A.

mansgrundet i Larsmo. Den 25 februari anlände s/s Arcturus assisterad av isbrytaren Sampo till Vasklot med huvudtruppen av jägarna. Här i

Krigsveteranmuséets utställningar.

1. Krigsveteranmuséets invigning med basutställning	januari	1999
2. Böcker utgivna av krigsveteranföreningar i Österbotten	våren	2000
3. Bomber över Vasa	hösten	2000
4. Hjaltegravar i Österbotten	våren	2001
5. Lotta Svärd ambulerande utställning från Seinäjoki	hösten	2001
6. II/JR 13:s utställning	våren	2002
7. Mannerheimriddarnas tavla, muséets utvidgning	27/1	2002
8. Harry Järvs bildmaterial utlånat av Krigsmuséet	våren	2002
9. JR 61:s vardag, öv Marttinens möbler, Schemenski	hösten	2002
10. Jägarnas utställning	våren	2003
11. Sjukvården i krig	hösten	2003
12. Korsun Nalle invigs	januari	2004
13. Artilleriutställning	maj	2004
14. Krigsinvalidutställning	hösten	2004
15. Vasa som garnisonsstad	januari	2006
16. Vapenutställning	hösten	2006
17. Vägen till frihet, vapenutställning	våren	2007
18. Finlands flagga 90 år	december	2008
19. 70 år sedan vinterkriget utbröt	januari	2010
20. Isvägen över Kvarken 17.2.-25.3.1940	våren	2010
21. Medaljutställning (hederstecken + CV)	januari	2011
22. Skyddskåren och Lotta Svärd i Vasanejden	maj	2012
23. Fjärrpatrullverksamheten 1941-1945	våren	2013
24. Kust- och sjöförsvaret 1939-1945	våren	2014
25. Finlands flygvapen och luftvärn 1918-1945	våren	2015
26. Krigsskadeståndet	våren	2016
27. Pro Finlandia Del II (Riksarkivet)	våren	2017
28. Jägarutställning	våren	2018
29. Pro Finlandia Del III (Riksarkivet)	våren	2029
30. Jägarutställning (från Lettland)	våren	2019
31. Lapplandskriget	våren	2020

Den trumma som Närpes kompani vid Österbottens Regemente använde under Finska kriget samt en kopia av den ursprungliga flaggan. Suomen sodassa 1808 – 1809 käytössä ollut Pohjanmaan Rykmentin Närpiön komppanian rumpu ja komppanian lipun näköiskopio.

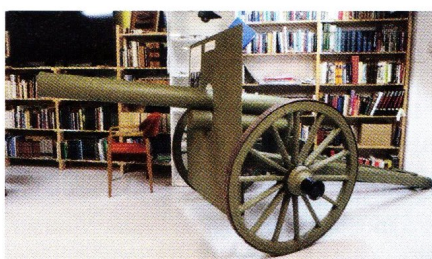

Den kommitté som Svinhuvuds självständighetsseurat tillsatte föreslog som Finlands flagga en fana som baserar sig på Lejonfanan. Muséets fana har tillverkats som ett enskilt handarbete till en jordfästning av en frihetskrigare som stupat våren 1918. Svinhuvudin Itsenäisyysseurain asettama lippukomitea esitti Suomen lipuksi Leijonavaakunaan perustuvaa lippua. Museon lippu on valmistettu yksityisenä käsityönä keväällä 1918 kaatuneen vapaussoturien hautajaisia varten.

Korsun Nalle med äkta föremål som upplevt frontförhållandena. Skolgruppernas absoluta favorit. Hirsinen Nalle-korsu aidoin rintamaolosuhteet kokenein esinein. Koululaisryhmien ehdoton suosikki.

jägaravdelningen står en docka klädd i den uniform som jägare Oskar Peltokangas bar då hans sköts vid Messukylä 25.3.1918. Också hans gevär finns på museet.

Från frihetskriget är föremål som fältmedicinalådor, kikare, skrivmaskiner, stål hjälmar, bilder från segerparaden (16.5), men också från själva krigsskådeplatserna bevarade. En docka i skyddskårsuniform påminner besökaren om hur nära skyddskårer och lottor var kopplade till vårt försvar.

Under tiden fram till de senare kriget växte organisationerna snabbt. Det finns bilder från själva stridsutbildningen, från orienteringsövningar, tävlingar och fester. I vitrinerna kan man se en uppsjö av olika föremål som användes, allt från signalflaggor, kartväskor och medicinunderofficerens väska till handböcker och armbindlar. Det går också att bekanta sig Lotta Svärds Gyllene ord, en Lotta Svärdslåda... Dockor iklädda de olika sektionernas uniformer är ett bevis på organisationens mångsidighet.

Den 30 november 1939 utbröt Vinterkriget. På museiväggen kan vi se bilder från det brinnande Vasa. Sta-

Vid utbildningen av skyddskårer använde man då det var brist på vapen gevär av trä och kanoner gjorde av kärrhjul och stockar. Museets version av en undervisningskanon består av nutida material. Suojeluskunta-laisten koulutuksessa käytettiin aseiden puuttuessa mm. puisia kivääreitä sekä kärrynpyöristä ja tukista tehtyjä tykkejä. Museon versio koulutustykistä nykyajan materiaalein.

den bombades sammanlagt sex gånger, 20.12, 29.12, 31.12, 12.1, 14.1, och 17.1. På Topeliusdagen (14.1.) 1940 kretsade bombplanen fem gånger över staden. Ryssarna visste att det fanns många trähus i Vasa och därför använde de fosforbomber. Den eld som fosforbomberna antände kunde inte släckas med vatten utan man måste kväva elden med sand. På en karta har utmärkts var de flesta bomber föll. Bilder visar att endast skorstenarna finns kvar av många trähus i närheten av vattentornet. En docka i vit skyddsdräkt med skinnmössa, skidor, stavar, ryggsäck och gevär påminner oss om alla de tusen och

I JB27 Oskar Peltokangas jägaruniform. JP 27:n jääkärin Oskar Peltokankaan jääkäriuniformu. Foton: Ilkka Virtanen

åter tusen män som försvarade landet mot en övermäktig fiende. Här finns prov på beväpning, gasmasker och ritade bilder av infanterivapen. Elva små kartor visar hur striderna fördes.

De svenska frivilliga var förlagda vid Salla-Mänkijärvifronten i Lappland. Lennart Hansson, som var med där, har donerat den vita pälsen, den vita mössan, byxorna och stövlarna han använde vid fronten.

Vid fredsslutet 13.3.1940 tillföll Karelen ryssarna. En liten karta på väggen visar de avträdde områdena.

Fortsättningskriget började 25.6.1941. Fram till våren -44 var

I museets lottavdelningen finns bl.a.en gipsmodell av Thea Helenelunds Lottastaty i Vasa och en unik lottarya som man låtit göra som gåva åt lottachefen Elmire Salmi. Museon lottaosastolla on mm. Vaasan Lottapatsaan (Thea Helenelund) kipsimalli ja lottajohtaja Elmire Salmelle lahjaksi teetetty uniikki lottaryijy.

det ganska lugnt vid Svir och på näset mellan Onega och Ladoga, där de finska trupperna var förlagda. Många soldater fördrev tiden med olika slags hobbyarbeten. Krigsveteranmuseet kan uppvisa en fin samling av snidade föremål: björnar, en häst med släde, en örn...I den här avdelningen är också Hangöfronten med via ett antal bilder. En vitrin innehåller miniatyrer av ryska och tyska plan. I en stor monter kan man se en miniatyr av slagfältet vid Tienhaara. Besökaren kan genom att trycka på en knapp få höra fil.lic. Nils-Erik Nykvist berätta om krigshändelserna. Montern bredvid visar situationen vid Lähde-avsnittet vid Summa 10.2.1940. Här kan man välja mellan tre språk, svenska, finska och engelska.

Många österbottningar tillhörde IR 61 under Fortsättningskriget. Regementet leddes av överstelöjtnant A.K. Marttinen. Stolarna, bordet, förvaringskistan och skrivbordet, som soldaterna hade tillverkat till honom, finns också bevarade på Krigsveteranmuseet.

Det finns också en samling av gevärv, pistoler och revolverar allt från några M/91 Mosin Nagant militärgevär (Ryss-91:an) till japanska Arisaka-gevär, som togs av de ryssar som avväpnades i början av Frihetskriget.

På museet finns också tyska Mauser, svenska Mauser, ett italienskt Terni (Mannlicher-Carcano), maskingevär, maskinpistoler, snabbeldsgevär, granatkastare...samt en kanonattrapp.

Soldatgossarna uppförde Krigsveteranmuseets korsu. År 2004 var den klar. Med sina gamla gråa stockväggar ger den en äkta beskrivning av en korsu vid fronten. Också föremålen, som är från museets samlingar, visar hur man levde i en korsu i främsta linjen, under markytan. I de senare korsurna fanns i allmänhet våningsbritsar. I den undre ligger en soldatdocka och vilar sig. Här finns bord och en hylla för böcker. Fottrator torkar på ett snöre ovanför kaminen. Bordet är fyllt med tillbehör som en soldat måste ha: matkäril med bestick, muggar, knivar, väckarklockor, tvättfat, en batteriradio, rakgrejor och skrivdon. Ved till kaminen har burits in, det finns också huggkubb och yxa. Hjälmerna och gasmasken har sina platser. Korsun har väckt stort intresse bland museibesökarna.

Det finns även mycket annat att se. Vasa Krigsveteranmuseum har en av landets största medaljsamlingar. I långa vitriner finns hundratals medaljer, som ägare eller släktingar donerat till museet. Aktivisten Harald Bouchts och hans son Christer medaljer upptar tillsammans en

halv meter. De flesta medaljer har anknytning till Österbotten, till IR 61. Det finns också en del fotografier av jägares och Mannerheimriddarens medaljer.

Vid en vägg hänger uniformer och vapenrockar. Ett 50-tal bordsstandar pryder ett skåp, ett "krigstida" dukat bord, statyetter, tavlor...

Det finns 60 hyllmeter med litteratur och matriklar! Man kan sätta sig ned och läsa vid det långa bordet.

Under årens lopp har man dessutom ordnat inemot 30 olika specialutställningar.

Vasa krigsveteranmuseum, som sköts helt på frivillig basis, besöks årligen av ca 3000 personer. Museet är en tillgång för militärhistoriska forskare. Ungefär 30 skolklasser per år kommer till museet och för dem är utställningarna ett viktigt komplement till historieundervisningen i skolan. Ju längre tid det förflutit desto mer faller händelserna i glömska eller vad värre är, förvandlas till myter. I ett krig finns det i slutändan inga segerherrar, alla har förlorat för mycket. Vasa krigsveteranmuseum berättar om krigets vardag. Det får oss att inse vilket pris Finlands folk under åren betalat för att vinna självständighet och för att få behålla den.

Gunvor Pått

Vaasan sotaveteraanimuseo

Museon toiminta alkoi Tammissunnuntaina 28.1.1999. Jo kun Pohjanmaan Maanpuolustuskilta perustettiin 1981, otettiin sääntöihin toiminnan tavoitteeksi, ei ainoastaan isänmaallishenkistä työskentelyä, vaan myös sotaveteraanien perinnön ja perinteiden talteen ottaminen. Ilmoitettiin lehdistössä valmiudesta ottaa vastaan erilaisia myöhemmin museoon asetettavia esineitä: univormuja, valokuvia ja kirjallisuutta. 90-luvun lopussa saatiin kellaritilat. Sotaveteraanit ja sotilaspojat kunnostivat huoneet, maalasivat seinät, katon, lattiat ja nikkaroivat näyttelykaapit. Jopa sähköasennuksiin he pystyivät itse. Tänä on museossa yli 5000 esinettä. Kävijä saa kuvan itsenäisen Suomen historiasta, koska esineet seuraavat toisiaan aikajärjestyksessä, aktivistiajasta ja vapaussodasta asti jääkäriin, suojeluskuntaan ja Lotta Svärd -järjestöön. Seuraavaksi siirrytään Talvisotaan, Jatkosotaan ja Lapin sotaan.

1800-luvulla Vaasa oli varuskuntakaupunki. Kasarmialueelle oli majoitettu 3. tarkkampuujapataljoonassa palvelevat sotilaat. Museossa voimme nähdä kahden komentajan, eversti Alexander Rydzewskin ja eversti Ralf Furuheilmin kuvat.

Vuosisadan vaihteessa sortokausi alkoi. Suomen venäläistäminen on mukana sanoin ja kuvin. Kartta esittää 1900-luvun Suomen sähkölinjoja ja osoittaa kuinka vieraan vallan miehittämää maata voidaan valvoa, Rovaniemen seudulta Hankoon, Turusta Viipuriin.

Jääkärit ovat saaneet oman osatonsa. Kartasta voimme seurata tulevien jääkärien etappiteitä 1915–1917. On kuvia sekä Lockstedter Lagerista ja paraatista 25.2.1918 että aselaivoista esim. s/s Equitystä. Museossa on myös nukke, joka on pukeutunut siihen univormuun joka Oskar Peltokankaalla oli yllään kaatuessaan Messukylässä 25.3. Myös hänen kiiväärinsä on museossa.

Vapaussodalta peräisin on esim.

Skolelever är en viktig målgrupp för museet. Gymnasisterna från Jakobstad besökte museet våren 2017. Kaj Sandström berättar om bombningarna i Vasa under vinterkriget. I bakgrunden ett fotografi och en konstnärns syn på den mest förödande bombningsdagen ”Den svarta söndagen” 14.1.1940. Framför en flygbomb som förblivit sotare och gjorts ofarlig. Koululaiset ovat museolle tärkeä kohderyhmä. Pietarsaaren lukiolaiset vierailivat museossa keväällä 2017. Kaj Sandström kertomassa heille Vaasan talvisodan pommituksista. Taustalla valokuva ja taiteilijan näkemys tuhoisimmasta pommituspäivästä, ”Mustasta sunnuntaista” 14.1.1940. Kuvien edessä suutariksi jäänyt ja vaarattomaksi tehty lentopommi.

kenttälääkelaatikoita, kiikareita, kirjoituskoneita, nukke suojeluskuntanivormussa.

Sotien välisenä aikana Suojeluskunta- ja Lotta Svärd -liikkeitten jäsenmäärä kasvoi nopeasti. Voidaan nähdä kuvia taisteluharjoituksista, suunnistus- ja hiihtokilpailuista.

Marraskuun 30 päivänä 1939 puhkesi Talvisota. Kuvat esittävät palavaa Vaasan kaupunkia. Vaasaa pommitettiin yhteensä kuusi kertaa, 20.12., 29.12., 31.12., 12.1., 14.1., ja 17.1. Topeliuksen päivänä (14.1.1940) pommikoneita saapui viisi kertaa. Venäläiset tiesivät, että kaupungissa oli monta puurakennusta ja käyttivät siksi fosforipommeja joiden syyttämää tulta ei pysty sammuttamaan vedellä, vaan se on sammutettava tukehduksella hiekalla. Valokuvasta voimme todeta vesitornin läheisyydessä olevan suurin piirtein vain savupiippuja ja kivijalkoja.

Suojapukuinen nukke suksineen, sauvoineen, selkäreppuineen ja kiiväreineen muistuttaa meitä niistä monista tuhansista miehistä, jotka puolustivat maamme ylivoimaista vihollista vastaan. Yksitoista pientä karttaa kertovat eri taisteluista. Ruotsinmaalaisten vapaaehtoisten sijoituspaikka oli Salla - Mänkijärvi -rintamalla Lapissa. Lennart Hansson on lahjoittanut sodassa käyttämänsä vaatteet: valkoisen turkin, lakin, housut ja saappaat. Rauhansopimuksen (13.3.1940) mukaan Neuvostoliitto otti Karjalan.

Jatkosota alkoi 25.6.1941. Oli aika rauhallista kannaksella Äänisen-Syvärin osuudella, mihin Suomen sotajoukot olivat sijoitettuina. Monet sotilaat viettivät aikaansa harrastustensa parissa. Museossa voidaan ihaila pieniä puhdetöitä, karhuja, hevonen rekineen, kotka... Hangon rintama on edustettuna lukuisten ku-

vien avulla. Lasiset vitriinit sisältävät venäläisten ja saksalaisten lentokoneiden pienoismalleja. Isossa vitriinissä esitetään Tiehaaran taistelua, viereisessä vitriinissä Summan Lähde -rintamaa 10.2.1940.

Jatkosodan aikana monet pohjalaiset kuuluivat JR 61:een. Rykmentin komentajana oli Alpo K. Marttinen. Sotaveteraanimuseossa ovat sotilaiden hänelle tekemät tuolit, pöytä, kirjoituspöytä ja säilytyskirstu. Asekokoelma on aika laaja: kivääreitä, pistooleita, revolvereita, Mosin Nagant sotilaskivääreistä japanilaisiin Arisaka kivääreihin. On saksalaisia Mauser ja ruotsalaisia Mauser-kivääreitä, italialainen Terni (Mannlicher-Carcano), konekivääreitä, konepistooleita, pikakivääreitä, kranaatinheittäjiä sekä tykinmalli.

Sotilaspojat rakensivat museon korsun, se valmistui vuonna 2004. Vanhoine harmaine hirsiseinineen se on aidon korsun näköinen. Voimme kuvitella miten sotilaat elivät maanalaisessa korsussa. Alimmalla laverrilla lepää sotilasnukke, vieressä on kirjahylly. Pöydällä on mukeja, veitsiä, herätyskello, pesuvati, patteriradio, kirjoitusvälineitä. Narusta riippuu jalkarättejä kuivumassa. Polttopuita on tuotu sisään, kamiina oli lämmitettävä kylminä öinä. Kirves ja hakkuupölkky ovat tietysti sisällä.

Museolla on maan suurimpia mitalikokoelmia. Pitkissä lasivitriineissä on satoja museoon lahjoitettuja mitaleita, suurin osa niistä on pohjalaisien antamia. On kirjahyllyjä, 60 metriä! Voi tulla lukemaan ja tutkimaan. Vuosien mittaan on järjestetty 31 erikoisnäyttelyä.

Vapaaehtoisten hoitamassa Vaasan Sotaveteraanimuseossa käy vuosittain noin 3000 henkilöä. Museo on myös tärkeä historiantutkijoille, koululaisille se täydentää historianopetusta. Ajan kuluessa tapahtumat unohtuvat tai pahimmassa tapauksessa muuttuvat. Itse asiassa sodassa ei ole voittajia, kaikki ovat menettäneet liian paljon. Vaasan Sotaveteraanimuseo kertoo sodan arkipäivästä, se kertoo siitä hinnasta, minäkin Suomen kansa vuosien mittaan on maksanut itsenäisyytensä puolesta.

Gunvor Pätt

Sotaveteraanimuseon erikoisnäyttely:

1. Sotaveteraanimuseon vihkiäiset ja perusnäyttelyn avaus	tammikuu	1999
2. Pohjanmaan sotaveteraaniyhdistysten julkaisemat kirjat	kevät	2000
3. Vaasan pommitukset	syksy	2000
4. Pohjanmaan sankarihaudat	kevät	2001
5. Lotta Svärd kiertonäyttely Seinäjoelta	syksy	2001
6. II/JR 13:n näyttely	kevät	2002
7. Mannerheim-ristin ritareiden muistotaulu, museon laajennus	tammikuu	2002
8. Harry Järvin valokuvanäyttely (Sotamuseo)	kevät	2002
9. JR 61:n arkea, ev. Marttisen korsukalusto, Schemenski	syksy	2002
10. Jääkäriä näyttely	kevät	2003
11. Sairaanhoido sodassa	syksy	2003
12. Nalle-korsun vihkiminen	tammikuu	2004
13. Tykistöä näyttely	toukokuu	2004
14. Sotainvalidinäyttely	syksy	2004
15. Vaasa varuskuntakaupunkina	tammikuu	2006
16. Asenäyttely	syksy	2006
17. Tie vapautteen, asenäyttely	kevät	2007
18. Suomen lippu 100 vuotta	joulukuu	2008
19. 70 vuotta Talvisodasta	tammikuu	2010
20. Merenkurkun jäätie 17.2.–25.3.1940	kevät	2010
21. Kunniamerkkinäyttely	tammikuu	2011
22. Vaasanseudun suojeluskunnat ja Lotta Svärd	toukokuu	2012
23. Kaukopartiotoiminta 1941-1945	kevät	2013
24. Rannikko- ja meripuolustus 1939-1945	kevät	2014
25. Suomen lentokoneet ja ilmavoimat 1918-1945	kevät	2015
26. Sotakorvaukset	kevät	2016
27. Pro Finlandia, osa II (Kansallisarkisto)	kevät	2017
28. Jääkäriä näyttely	kevät	2018
29. Pro Finlandia, osa III (Kansallisarkisto)	kevät	2029
30. Jääkäriä näyttely (Liettuan Kansallisarkisto)	kevät	2019
31. Lapin sota	kevät	2020